

ПРОЕКТ BG05SFOP001-2.025-0185

Подпомагане реформата на корпоративното управление на държавните предприятия: мониторинг, оценки, препоръки

Дейност 3: Подготовка на инструмент за самооценка на КУДП и организиране на обучение за използването

Ръководство за самооценка на корпоративното управление в държавните предприятия

София, декември 2023 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	4
МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ОЦЕНКА НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	5
ПРИНЦИПИ НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ, ВКЛЮЧЕНИ В ИНСТРУМЕНТА ЗА САМООЦЕНКА ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ	8
РАБОТА С ИНСТРУМЕНТА ЗА САМООЦЕНКА НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ В ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ	14
1. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ИНСТРУМЕНТА ЗА САМООЦЕНКА	14
2. ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА САМООЦЕНКАТА.....	14
3. ИЗВЪРШВАНЕ НА САМООЦЕНКА И РЕЗУЛТАТИ	15
4. ПРАКТИЧЕСКИ СЪПКИ ПРИ ИЗВЪРШВАНЕ НА САМООЦЕНКАТА НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ	16
ЛИТЕРАТУРА	20

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АД	Акционерно дружество
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ООД	Дружество с ограничена отговорност
ЕООД	Еднолично дружество с ограничена отговорност
КУ	Корпоративно управление
ДП	Държавно предприятие
НККУ	Национален кодекс за корпоративно управление
ОИСР/OECD	Организация за икономическо сътрудничество и развитие Organisation for Economic Cooperation and Development
ГДД	Годишен доклад за дейността
ГФО	Годишен финансов отчет
СФУК	Система за финансово управление и контрол
СД	Съвет на директорите
АППК	Агенция за публичните предприятия и контрол
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НПО	Неправителствени организации

УВОД

Ръководството за самооценка на корпоративното управление в държавните предприятия е съставено в рамките на изпълнение на Дейност 3. Подготовка на инструмент за самооценка на КУДП и организиране на обучение за използването му по Проект BG05SFOP001-2.025-0185 „Подпомагане реформата на корпоративното управление на държавните предприятия: мониторинг, оценки, препоръки“. Проектът е подкрепен от Оперативна програма „Добро управление“ по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ чрез подбор „Повишаване на гражданското участие в процесите на изпълнение и мониторинг на политики и законодателство“, приоритетна ос „Ефективно и професионално управление в партньорство с гражданското общество и бизнеса“.

Основната цел на проекта е да се оцени напредъка по създаването на ефективно, прозрачно и отговорно корпоративно управление на държавните предприятия (КУДП), което трябва да се постигне чрез реформата му, започнала в края на 2019 г. с приемането на Закон за публичните предприятия.

Дейност 3 на проекта обхваща разработване на инструмент за самооценка на корпоративното управление в държавните предприятия, както и изготвяне на ръководство и обучения за работа с инструмента, с което ще се постигне Специфична цел 3 на проекта: Развитие на институционален капацитет за мониторинг и оценка на КУДП.

Инструментът може да се използва на представители на министерствата-принципали и Агенцията за публичните предприятия и контрол (АППК), мениджъри на държавни предприятия и представители на социално-икономическите партньори, общините и НСОРБ.

Инструментът за самооценка позволява всяко държавно предприятие самостоятелно да извършва годишна оценка на състоянието и динамиката на КУДП, да открива принципите, които не се прилагат или се прилагат частично. По този начин ръководствата на предприятията получават актуална и реалистична обратна връзка, чрез която ще могат да усъвършенстват корпоративното управление.

Ръководството за самооценка на корпоративното управление в държавните предприятия съдържа две части: *първо*, методология за оценка на корпоративното управление на държавните предприятия, върху която е изграден инструментът и *второ*, работа с инструмента.

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ОЦЕНКА НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Инструментът за самооценка на корпоративното управление на държавните предприятия използва разработената методология в рамките на Проект BG05SFOP001-2.009-0021 „За ефективно, прозрачно и отговорно корпоративно управление на държавните предприятия“, в чиято основа са поставени Насоките на ОИСП за корпоративно управление на тези предприятия (ОИСП, 2019). Тези Насоки представляват второ издание на ОИСП относно държавните предприятия. Първата им версия е публикувана през 2005 г. (OECD, 2005).

Насоките за корпоративно управление на държавните предприятия плътно следват постановките за корпоративно управление, които се разработват за частния сектор. През 1999 г. ОИСП публикува първото си такова издание на Принципи за корпоративно управление (OECD, 1999). През 2004 г. след направен преглед, промени и редакция, ОИСП разпространи второ издание на Принципите (OECD, 2004). През 2014 г. ОИСП обяви поредния преглед на Принципите, а след приключването му през 2015 г. заедно с G20 публикува нова редакция на тези принципи (OECD/G20, 2015). Принципите на ОИСП имат водещо значение при формулиране на съответни принципи за корпоративно управление на национално и фирмено равнище. В България те са основополагащи при разработването на трите версии на Националния кодекс за корпоративно управление на Националната комисия по корпоративно управление съответно през 2007, 2012 и 2016 г. (Национална комисия по корпоративно управление, 2007, 2012, 2016).

В последната версия на Националния кодекс за корпоративно управление от 2021 г. са включени допълнения, съответстващи на политиката на ЕС и Република България за устойчиво развитие. Взети са под внимание целите, заложи в Зелената сделка, Регламентът за таксономията, Директивата за докладване на корпоративна устойчивост. Разпоредбите на Кодекса са съобразени и с Целите за устойчиво развитие на ООН от 2015 г., както и Насоките на ООН за бизнеса и човешките права от 2011 г.

В структурно отношение втората версия на Насоките се състои от следните седем части:

- I: Обосновка за държавната собственост
- II: Ролята на държавата като собственик
- III: Държавни предприятия на пазара
- IV: Равно третиране на акционерите и другите инвеститори
- V: Отношения със заинтересованите страни и отговорен бизнес
- VI: Оповестяване и прозрачност
- VII: Отговорности на съветите на държавните предприятия.

В допълнение към тези части са разработени и представени в същите по заглавие седем части анотации, които се състоят от коментари, обосновки, методи за прилагане и примери с идеята да помогнат за успешното им прилагане в практиката.

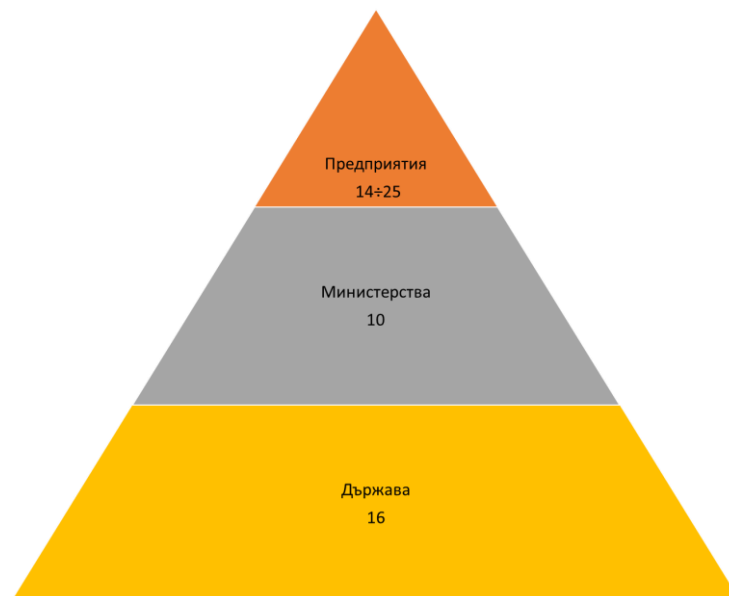
Всяка част на Насоките след заглавието си съдържа подзаглавие, в което се разписва по-подробно заглавието. След това са формулирани изисквания, които ние наричаме „принципи“ по аналогия с частните предприятия.

Съгласно адресатите си основните части на Насоките могат да се разделят на три (Фигура 1):

- Насочени към държавата като създател на нормативната среда на корпоративното управление
- Насочени към държавните органи като министерства, агенции и други като принципали на държавните предприятия
- Насочени към самите държавни предприятия като конкретни изпълнители на принципите на корпоративно управление.

Съответно, изпълнението на изведените принципи е в правомощията на всеки един от тези адресати. Към държавата се отнасят принципи от първите четири част на Насоките, които са общо на брой 16.

Фигура 1. Пирамида на разпределение на обхвата на принципите на корпоративно управление

Източник: съставена от авторите.

Десет принципа са асоциирани като отговорности на министерствата, които са разпределени в първа, втора и шеста част на Насоките.

Другите принципи преобладаващо са предназначени за държавните предприятия. Техният брой варира между 14 и 25 според правната форма и големината на предприятието. Инструментът за самооценка е построен върху тези принципи.

Селектираните принципи на корпоративно управление за държавните предприятия са съобразени с трите вида правни форми, под които те съществуват. В законодателството и практиката на страната се различават три форми на държавни предприятия:

- Акционерно дружество, съответно еднолично акционерни дружество
- Дружество с ограничена отговорност, съответно еднолично дружество с ограничена отговорност
- Държавно предприятие по чл. 62, ал. 3 на ТЗ, което е създадено със специален закон и което не е търговско дружество по същество.

Последната категория се включва към разглежданите предприятия като аргументът за това е, че тези предприятия попадат под определението на ОИСР за държавни предприятия: „...Освен това създадени със закон корпорации с тяхната юридическа правосубектност, установени чрез специфично законодателство, следва да се разглеждат като държавни предприятия, ако тяхното предназначение и дейности или части от тяхната дейност са предимно икономически.“ (ОИСР, 2015).

В чл. 3, ал. 1, т. 3 на Закона за публичните предприятия те също са определени като публични предприятия и по този начин са включени в обхвата на този закон.

Съществените разлики между правната форма на държавните предприятия се отнася до две особености. Първата е свързана с липсата на повече от един акционер при ЕАД, ЕООД и държавните предприятия. При дружествата с ограничена отговорност отсъстват съвети като управителни органи. Затова принципите, които се отнасят до тези категории отсъстват в методологията на оценка.

Допълнителен разграничителен критерий е поставен със следния принцип: „Б. Регистрираните на борсата или големите държавни предприятия трябва да докладват за отношенията си със заинтересованите страни, включително, когато е уместно и осъществимо по отношение на труда, кредиторите и засегнатите общности“, който се намира в част V.

В резултат на селекцията са съставени два вида въпросници – едни за АД, ЕАД и държавни предприятия по чл. 62, ал. 3 на Търговския закон и други за ООД и ЕООД за нуждите на оценката на корпоративното управление на държавните предприятия в страната. На тази основа е разработен инструментът за самооценка.

ПРИНЦИПИ НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ, ВКЛЮЧЕНИ В ИНСТРУМЕНТА ЗА САМООЦЕНКА ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Принципите на корпоративно управление за държавните предприятия, върху които е построен инструментът за самооценка, са съобразени с трите вида правни форми, под които те съществуват, както е посочено по-горе. Самооценката се извършва чрез оценка на прилагането на всеки принцип, като са целта са формулирани показатели.

II.1. Принципи на корпоративно управление за (еднолични) акционерни дружества и държавни предприятия по чл. 62, ал. 3 на ТЗ и показатели са оценка на тяхното прилагане

Принципи за държавните предприятия	Показател
III: ДЪРЖАВНИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ПАЗАРА В съответствие с обосновката за държавната собственост, правната и регулаторна рамка за държавните предприятия трябва да осигури равни условия и лоялна конкуренция на пазара, когато държавните предприятия извършват икономически дейности	
В. Когато държавните предприятия съчетават икономически дейности и цели на обществената политика, трябва да се поддържат високи стандарти на прозрачност и оповестяване на техните структури на разходи и приходи, като се дава възможност за разбивка по основните области на дейност.	публикуван ГФО със справка за приходи и разходи
З. От икономическите дейности на държавните предприятия следва да се изисква да генерират норми на възвръщаемост, които, като се вземат предвид техните експлоатационни условия, съответстват на тези, получени от конкурентни частни предприятия.	наличие на одобрен бизнес план с показатели за възвръщаемост
IV: РАВНО ТРЕТИРАНЕ НА АКЦИОНЕРИТЕ И ДРУГИТЕ ИНВЕСТИТОРИ Когато държавните предприятия са регистрирани на борсата или по друг начин имат недържавни инвеститори сред своите собственици, държавата и предприятията трябва да зачитат правата на всички акционери и да осигурят равнопоставено третиране на акционерите и равен достъп до корпоративна информация.	
Б. Националните кодекси за корпоративно управление трябва да бъдат спазвани от всички регистрирани на борсата и, когато е възможно, от нетъргуваните на борсата държавни предприятия.	Наличие на декларация за приемане на принципите на НККУ
В. Когато от държавните предприятия се изисква да изпълняват цели на обществената политика, адекватна информация за тях трябва да бъде на разположение по всяко време на акционерите, различни от държавата.	Наличие на информация за изпълнение на цели на обществена политика

Принципи за държавните предприятия	Показател
<p align="center">V: ОТНОШЕНИЯ СЪС ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ОТГОВОРЕН БИЗНЕС</p> <p align="center">Политиката за държавна собственост трябва изцяло да признае отговорностите на държавните предприятия към заинтересованите страни и да изиска от държавните предприятия да докладват за отношенията си със заинтересованите страни. Трябва да бъдат изяснени всички очаквания на държавата по отношение на отговорното бизнес поведение на държавните предприятия.</p>	
<p>А. Правителствата, принципалите на държавната собственост и самите държавни предприятия трябва да признават и зачитат правата на заинтересованите страни, установени със закон или чрез взаимни споразумения.</p>	<p>Липса на претенции от заинтересованите страни изразени чрез дела и др. действия</p>
<p>Б. Регистрираните на борсата или големите държавни предприятия трябва да докладват за отношенията си със заинтересованите страни, включително, когато е уместно и осъществимо по отношение на труда, кредиторите и засегнатите общности.</p> <p><u>Забележка: Този принцип се прилага само за държавни предприятия с персонал над 250 човека</u></p>	<p>Наличие на доклад или раздел/и в ГДД за отношенията със заинтересовани страни - персонал, кредитори, доставчици, клиенти, общини, регулатори, НПО, синдикати, акционери и т.н.</p>
<p>В. Съветите на държавните предприятия трябва да разработват, прилагат, наблюдават и съобщават програми или мерки за вътрешен контрол, етика и съответствие, включително такива, които допринасят за предотвратяване на измами и корупция. Те следва да се основават на национални норми, в съответствие с международните ангажименти и да се прилагат за държавното предприятие и неговите дъщерни дружества.</p>	<p>Наличие на програми или мерки на управителните съвети за вътрешен контрол, етика и съответствие.</p>
<p>Г. Държавните предприятия трябва да спазват високи стандарти на отговорно бизнес поведение. Очакванията, установени от правителството в това отношение, трябва да бъдат публично оповестени и да бъдат ясно установени механизми за тяхното прилагане.</p>	<p>Наличие на стандарти на отговорно бизнес поведение</p>
<p>Д. Държавните предприятия не следва да се използват като средство за финансиране на политически дейности. Самите държавни предприятия не трябва да организират политически кампании.</p>	<p>Липса на свидетелства за такова финансиране</p>
<p align="center">VI: ОПОВЕСТЯВАНЕ И ПРОЗРАЧНОСТ</p> <p align="center">Държавните предприятия трябва да спазват високи стандарти на прозрачност и да бъдат обект на същите стандарти за високо качество в областта на счетоводство, оповестяване, съобразност и одит, като регистрираните на борсата дружества.</p>	
<p>А. Държавните предприятия трябва да докладват съществена финансова и нефинансова информация за предприятието в съответствие с международно признатите стандарти за високо качество на корпоративно оповестяване на информация и да включват области от значителен интерес за държавата като</p>	

Принципи за държавните предприятия	Показател
собственик и за широката общественост. Това включва по-специално дейностите на държавните предприятия, които се извършват в обществен интерес. При надлежно отчитане на капацитета и размера на предприятията, примери за такава информация включват:	
1. Ясно деклариране пред обществеността на целите на предприятията и тяхното изпълнение (за държавни предприятия със 100% държавна собственост това би включвало всеки мандат, определен от принципала на държавната собственост);	Наличие на декларирани цели на дружеството
2. Финансови и оперативни резултати на предприятията, включително, когато е уместно, разходите и договореностите за финансиране, свързани с целите на обществената политика;	Наличие на публично достъпни ГФО и ГДД
3. Структурата на управление, собственост и упражняването на правото на глас в предприятието, включително съдържанието на всеки кодекс или политика за корпоративно управление или процесите по изпълнението им;	Наличие на публично достъпна информация за структурата на управление, собственост и т.н.
4. Възнагражденията на членовете на съвета и ключовите ръководители;	Наличие на публично достъпна информация
5. Квалификации на членовете на съвета, процес на подбор, включително политики за многообразие на съвета, постове в други съвети на дружества и дали те се считат за независими от съвета на държавното предприятие;	Наличие на публично достъпна информация
6. Всички съществени предвидими рискови фактори и мерки, предприети за управление на такива рискове;	Наличие на публично достъпна информация
9. Всички важни въпроси, свързани със служителите и другите заинтересовани страни.	Наличие на публично достъпна информация
Б. Годишните финансови отчети на държавните предприятия подлежат на независим външен одит въз основа стандарти за високо качество. Специфичните процедури за държавен контрол не заместват независимия външен одит	Наличие на заверени от външен одитор ГФО
VII: ОТГОВОРНОСТИ НА СЪВЕТИТЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ Съветите на държавните предприятия трябва да имат необходимите правомощия, компетенции и обективност да изпълняват функциите си на стратегическо насочване и мониторинг на ръководството. Те трябва да действат почтено и да носят отговорност за своите действия.	
Съветът следва да се отчита изцяло пред собствениците, да действа в най- добрия интерес на предприятието и да третира на равна основа всички акционери.	Наличие на годишен отчет на съвета
В. Съставът на съвета на държавно предприятие трябва да позволява извършването на обективни и независими преценки. Всички членове на съвета, включително всички представители на държавата, следва да бъдат номинирани на базата на квалификации и да имат равностойни правни задължения.	Наличие на процедура за номинация на членове на СД с изискване за квалификация
Г. Независимите членове на съвета, когато е приложимо, не трябва да бъдат обвързани с каквито и да е материални	Наличие на независими членове

Принципи за държавните предприятия	Показател
интереси или взаимоотношения с предприятието, неговото ръководство, други основни акционери и принципала на собствеността, което би могло да застраши упражняването на обективна преценка.	
Д. Трябва да се прилагат механизми, за да се избегнат конфликти на интереси, които да възпрепятстват членовете на съвета да изпълняват обективно своите задължения и да ограничават политическата намеса в процесите на съвета.	Наличие на механизми за избягване конфликт на интереси на членове на съвета
Ж. Ако има упълномощен представител на служителите в съвета, следва да се разработят механизми, които да гарантират, че това представителство се упражнява ефективно и допринася за повишаване на уменията, информацията и независимостта на съвета.	Наличие на представител на персонала в СД
З. Съветите на държавните предприятия следва да обмислят създаването на специализирани комитети, съставени от независими и квалифицирани членове, които да подкрепят съвета при изпълнението на неговите функции, особено по отношение на одита, управлението на риска и възнаграждението. Създаването на специализирани комитети следва да подобри ефективността на съвета и да не сменя отговорността на пълния състав на съвета.	Наличие на специализирани комитети към СД
И. Съветите на държавните предприятия следва, под надзора на председателя, да провеждат годишна, добре структурирана оценка, за да оценят своята резултатност и ефективност.	Наличие на годишна самооценка на СД
Й. Държавните предприятия трябва да разработят ефективни процедури за вътрешен одит и да създадат функция за вътрешен одит, която се наблюдава от и се отчита директно пред съвета и пред одитния комитет или съответния корпоративен орган.	Наличие на звено и процедури за вътрешен одит

Принципи на корпоративно управление за (еднолични) дружества с ограничена отговорност и показатели за оценка

Принципи за държавните предприятия	Показател
III: ДЪРЖАВНИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ПАЗАРА	
В съответствие с обосновката за държавната собственост, правната и регулаторна рамка за държавните предприятия трябва да осигури равни условия и лоялна конкуренция на пазара, когато държавните предприятия извършват икономически дейности	
В. Когато държавните предприятия съчетават икономически дейности и цели на обществената политика, трябва да се поддържат високи стандарти на прозрачност и оповестяване на техните структури на разходи и приходи, като се дава възможност за разбивка по основните области на дейност.	публикуван ГФО със справка за приходи и разходи

Принципи за държавните предприятия	Показател
3. От икономическите дейности на държавните предприятия следва да се изисква да генерират норми на възвръщаемост, които, като се вземат предвид техните експлоатационни условия, съответстват на тези, получени от конкурентни частни предприятия.	наличие на одобрен бизнес план с показатели за възвръщаемост
<p>IV: РАВНО ТРЕТИРАНЕ НА АКЦИОНЕРИТЕ И ДРУГИТЕ ИНВЕСТИТОРИ Когато държавните предприятия са регистрирани на борсата или по друг начин имат недържавни инвеститори сред своите собственици, държавата и предприятията трябва да зачитат правата на всички акционери и да осигурят равнопоставено третиране на акционерите и равен достъп до корпоративна информация.</p>	
Б. Националните кодекси за корпоративно управление трябва да бъдат спазвани от всички регистрирани на борсата и, когато е възможно, от нетъргуваните на борсата държавни предприятия.	Наличие на декларация за приемане на принципите на НККУ
В. Когато от държавните предприятия се изисква да изпълняват цели на обществената политика, адекватна информация за тях трябва да бъде на разположение по всяко време на акционерите, различни от държавата.	Наличие на информация за изпълнение на цели на обществена политика
<p>V: ОТНОШЕНИЯ СЪС ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ОТГОВОРЕН БИЗНЕС Политиката за държавна собственост трябва изцяло да признае отговорностите на държавните предприятия към заинтересованите страни и да изиска от държавните предприятия да докладват за отношенията си със заинтересованите страни. Трябва да бъдат изяснени всички очаквания на държавата по отношение на отговорното бизнес поведение на държавните предприятия.</p>	
А. Правителствата, принципалите на държавната собственост и самите държавни предприятия трябва да признават и зачитат правата на заинтересованите страни, установени със закон или чрез взаимни споразумения.	Липса на претенции от заинтересованите страни изразени чрез дела и др. действия
Г. Държавните предприятия трябва да спазват високи стандарти на отговорно бизнес поведение. Очакванията, установени от правителството в това отношение, трябва да бъдат публично оповестени и да бъдат ясно установени механизми за тяхното прилагане.	Наличие на стандарти на отговорно бизнес поведение
Д. Държавните предприятия не следва да се използват като средство за финансиране на политически дейности. Самите държавни предприятия не трябва да организират политически кампании.	Липса на свидетелства за такова финансиране
<p>VI: ОПОВЕСТЯВАНЕ И ПРОЗРАЧНОСТ Държавните предприятия трябва да спазват високи стандарти на прозрачност и да бъдат обект на същите стандарти за високо качество в областта на счетоводство, оповестяване, съобразност и одит, като регистрираните на борсата дружества.</p>	
А. Държавните предприятия трябва да докладват съществена финансова и нефинансова информация за предприятието в съответствие с международно признатите стандарти за високо качество на корпоративно оповестяване на информация и да	

Принципи за държавните предприятия	Показател
включват области от значителен интерес за държавата като собственик и за широката общественост. Това включва по-специално дейностите на държавните предприятия, които се извършват в обществен интерес. При надлежно отчитане на капацитета и размера на предприятията, примери за такава информация включват:	
1. Ясно деклариране пред обществеността на целите на предприятията и тяхното изпълнение (за държавни предприятия със 100% държавна собственост това би включвало всеки мандат, определен от принципала на държавната собственост);	Наличие на декларирани цели на дружеството
2. Финансови и оперативни резултати на предприятията, включително, когато е уместно, разходите и договореностите за финансиране, свързани с целите на обществената политика;	Наличие на публично достъпни ГФО и ГДД
3. Структурата на управление, собственост и упражняването на правото на глас в предприятието, включително съдържанието на всеки кодекс или политика за корпоративно управление или процесите по изпълнението им;	Наличие на публично достъпна информация за структурата на управление, собственост и т.н.
4. Възнагражденията на членовете на съвета и ключовите ръководители;	Наличие на публично достъпна информация
5. Квалификации на членовете на съвета, процес на подбор, включително политики за многообразие на съвета, постове в други съвети на дружества и дали те се считат за независими от съвета на държавното предприятие;	Наличие на публично достъпна информация
6. Всички съществени предвидими рискови фактори и мерки, предприети за управление на такива рискове;	Наличие на публично достъпна информация
9. Всички важни въпроси, свързани със служителите и другите заинтересовани страни.	Наличие на публично достъпна информация
Б. Годишните финансови отчети на държавните предприятия подлежат на независим външен одит въз основа стандарти за високо качество. Специфичните процедури за държавен контрол не заместват независимия външен одит	Наличие на заверени от външен одитори ГФО

РАБОТА С ИНСТРУМЕНТА ЗА САМООЦЕНКА НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ В ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

1. Структура и съдържание на инструмента за самооценка

Инструментът за самооценка на корпоративното управление в държавните предприятия е реализиран в среда MS Excel и съдържа следните информационни листове:

- Начална страница (лист „Начална страница“)
- Вход в системата (лист „Вход“)
- Лист за оценка на корпоративното управление в АД, ЕАД и държавни предприятия по чл. 62, ал. 3 на Търговския закон с над 250 заети лица (лист „АД-ДП>250“)
- Лист за оценка на корпоративното управление в АД, ЕАД и държавни предприятия по чл. 62, ал. 3 на Търговския закон с до 250 заети лица (лист „АД-ДП<250“)
- Лист за оценка на корпоративното управление в ООД и ЕООД (лист „ООД“)

Всеки един от трите листа съдържа въпросник за самооценка за съответната форма държавно предприятие. Колони А-Г са указателни (не може да попълва в тях) и съдържат информация за:

- приложимите принципи на корпоративното управление в държавните предприятия
- показатели, чрез които се оценява прилагането на принципите на корпоративното управление
- пояснения, относно начина за формирана на числова оценка на показателите
- потенциални източници, въз основа на които може да се оцени изпълнението на принципите и съответно показателите за тяхната оценка
- Възможни стойности на съответния показател.

Отговорите за оценка на прилагането на принципите се попълват от колона Г нататък, като се попълва/посочва годината, за която се прави оценката.

2. Информационно осигуряване на самооценката

Информация за изпълнението на принципите може да бъде намерена в следните документи:

- Годишен доклад за дейността, който може да съдържа като отделни части или самостоятелни документи:
 - Нефинансова декларация по чл.48 от Закона за счетоводството, която съдържа информация за разбиране на развитието, резултатите,

състоянието на предприятието и въздействието на неговата дейност, отнасяща се до екологичните и социалните въпроси и въпросите, свързани със служителите, зачитането на правата на човека, борбата с корупцията и подкупите, основни рискове.

- Нефинансова декларация по чл. 51 от Закона за счетоводството – аналогична на декларацията по чл. 48, посочена в предходния параграф, която се изготвя от предприятия от обществен интерес, които са предприятия майки в голяма група, която към 31 декември надхвърля на консолидирана основа критерия за среден брой на служителите през финансовата година от 500 души
 - Отчет за човешките ресурси и трудовите отношения
 - Оценка на риска
 - Отчет за сделките между свързани лица
 - Отчет за устойчивостта, въздействието върху околната среда
 - Отчет на членовете на управителните и контролните органи
 - Отчет за изпълнение на възложените задължения за извършване на обществени услуги и на целите на публичната политика
 - Аналитична отчетност на приходите и разходите за изпълнение обществена услуга и цели на публичната политика
- Годишен финансов отчет
 - Доклад на независимия одитор
 - Учредителен акт - устав, дружествен договор и друга информация за учредяване или преобразуване на предприятието.
 - Въпросник за самооценка на системите за финансово управление и контрол
 - Доклад за състоянието на системите за финансово управление и контрол
 - Годишна самооценка за дейност и ефективност по чл. 21, ал. 5 от Закона за публичните предприятия

3. Извършване на самооценка и резултати

За всеки принцип на корпоративно управление е разработен показател. Например за следния принцип от раздел IV: Б. *Националните кодекси за корпоративно управление трябва да бъдат спазвани от всички регистрирани на борсата и, когато е възможно, от нетъргуваните на борсата държавни предприятия* е изведен показателят: Наличие на декларация за приемане на принципите на НККУ. Посочен е и потенциалният източник на тази информация: Декларация за корпоративни управление.

Като оценъчна скала се използват три варианта на отговор: да, частично и не. В посочения по-горе пример на показателя за наличие на декларация за приемане на

принципите на НККУ, възможните отговори са „да“ или „не“. За количествено измерване на степента на изпълнение на съответните принципи/показатели е използвана точкова система, при която отговорите са оценени по следния начин:

- Да – 1 т.
- Частично – 0,5 т.
- Не – 0 т.

При различните форми на държавни предприятия е възможно получаване на различен максимален брой точки, поради наличието на различен брой принципи/показатели (Таблица 1). Например, при големите АД и ЕАД могат да се получат максимално 25 т., а при другите – 24 т. При ООД и ЕООД максималният брой точки е еднакъв – 14. За да се получи сравнимост между различните по правна форма държавни предприятия, се налага да се приложи единна скала, което се получава по следния начин.

Таблица 1. Максимален брой точки при оценка на корпоративното управление в държавните предприятия

Правна форма	Големи държавни предприятия	Други държавни предприятия
ЕАД, АД и държавно предприятие по чл. 62, ал. 3 от ТЗ	25	24
ООД и ЕООД	14	14

Сборът на събраните точки за всяка година е приведен към 100 степенна скала посредством следната формула:

$$T_{in} = \frac{T_i}{T_{max}} * 100,$$

където:

T_{in} - Нормализиран брой точки на предприятие i

T_i - Общ брой точки на предприятие i

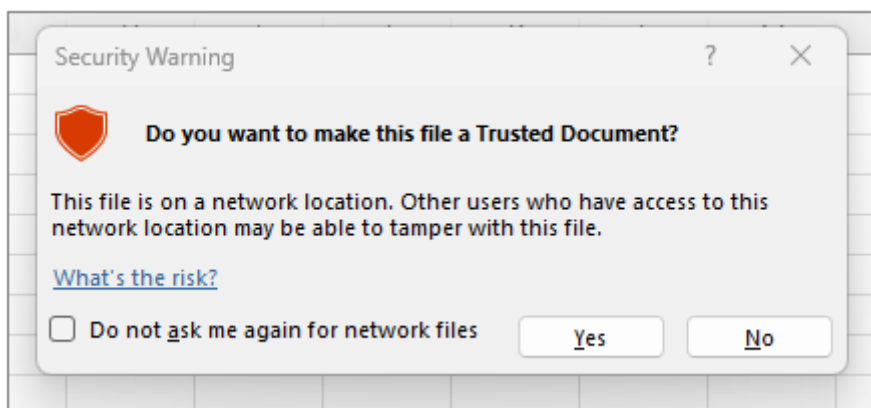
T_{max} - Максимален брой точки на юридическата форма на предприятие i .

4. Практически стъпки при извършване на самооценката на корпоративното управление на държавните предприятия

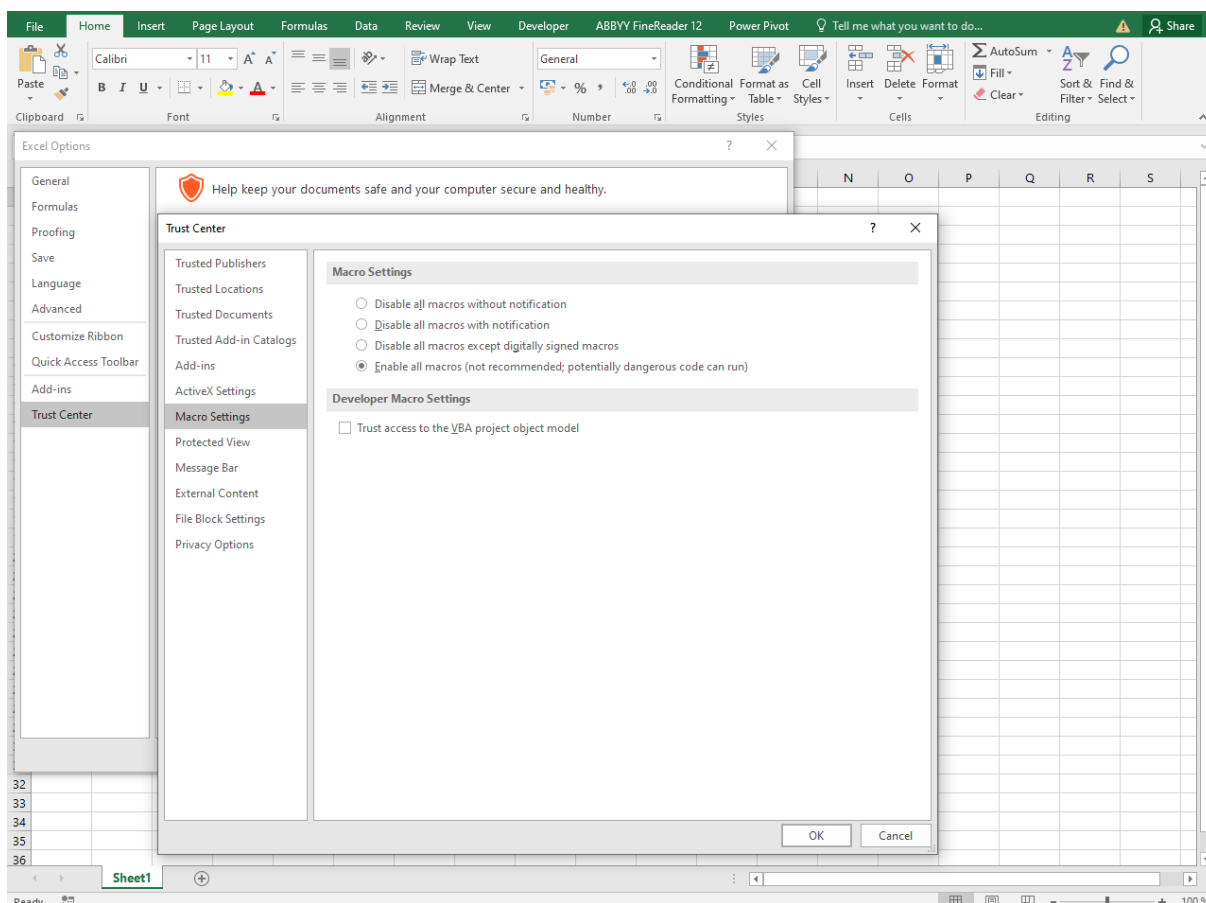
1. Стартиране на инструмента

Внимание! Инструментът съдържа „macros“ и е необходимо да бъде разрешено използването им! Възможностите са следните:

- *Направете документа надежден, за да разрешите макросите - избере „Yes“ в диалоговия прозорец*

- Променете настройките за макроси в центъра за сигурност, както е показано по-долу:

2. В лист „Начало“ се въвежда име, ЕИК, правна форма и брой заети лица в оценяваното предприятие. В полето за попълване на правната форма са показани възможните номенклатури, които се избират след избор на символа със стрелка надолу.

3. В лист „Вход“ се избира един от трите бутона на формуляра, който ще се използва за оценка на КУДП на предприятието. Критериите за избор са правна форма и брой персонал, както е посочено по-горе.

4. Попълване на въпросника за самооценка.

За всеки показател се дава стойност в диапазона 0-1,5-1 за съответната година, съобразно опциите за съответния въпрос, посочени в колона „Отговори“.

Въз основа на стойностите на всички показатели се формира **обобщаваща оценка** на корпоративното управление на оценяваното предприятие.

5. Визуализация на резултатите

6. Резултатите от оценката на КУДП за съответното предприятие се визуализират в края на въпросника в табличен и в графичен вид, както следва.

Резултати в табличен вид

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
III: ДП на пазара							
IV: Равно третиране на акционерите и другите инвеститори							
V: Отношение със заинтересованите страни и отговорен бизнес							
VI: Оповестяване и прозрачност							
VII: Отговорности на съветите на ДП							
ОБЩО ТОЧКИ							
ОЦЕНКА НА КУДП							

Резултати в графичен вид – по елементи. В графиката може да се проследят резултатите по отделни елементи в динамика по години.

Резултати в графичен вид – обща оценка

ЛИТЕРАТУРА

OECD. 2013. Boards of Directors of State-Owned Enterprises: An Overview of National Practices. OECD Publishing.

OECD. 1999. Principles of Corporate Governance. Paris.

OECD. 2004. Principles of Corporate Governance. Paris.

OECD. 2005. Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Paris.

Закон за публичните предприятия, Обн. ДВ. бр. 79 от 8 октомври 2019 г.

Закона за счетоводството, Обн. ДВ. бр. 98 от 16 ноември 2001 г.

Национална комисия по корпоративно управление. 2016. Национален кодекс по корпоративно управление.

ОИСР. 2015. Насоки на ОИСР за корпоративното управление на държавните предприятия. Париж.